

عنوان:

نقش اغتشاشات در باورهای دینی نوجوانان

استاد:

سرور عباسی

نویسندگان:

سمیه حاتم نیا

مدرسه علمیه فاطمیه سرابله

استان ایلام

آذر ۱۴۰۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف نقش آموزش و تجهیزات بر افزایش توانمندی نیروهای کنترل اغتشاش انجام شده است. بنیانگذار و معمار انقلاب، در صحیفه نور می‌فرماید: دشمنان ما و جهان‌خواران تا کی و تا کجا ما را تحمل می‌کنند و تا چه مرزی استقلال و آزادی ما را قبول دارند و از طرفی از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی تا اکنون کشور ما شاهد اغتشاشات گسترده بوده است و بر اساس آیه ۶۰ سوره انفال نیروهای کنترل اغتشاش باید از چنان توانمندی برخوردار باشند که بتواند اقدامات دشمنان را خنثی نماید؛ لذا یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد آموزش که حاصل آن رهبری، مدیریت، سازمان، ساختار، استراتژی، ایمان، باور و اعتقاد و روحیه به کارگیری و نگهداری تجهیزات می‌تواند در کف خیابان مؤثر و کارآمد باشد و از طرفی این تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و روش توصیفی تحلیلی می‌باشد. در بخش گردآوری اطلاعات پیرامون نقش توانمندی نیروها با استفاده از روش کتابخانه‌ای و مراجعه به اسناد و مدارک موجود، با افراد تأثیرگذار و تجربه محقق در حد مقدور تلاش شده است که اطلاعات مورد نیاز گردآوری و تحلیل محتوا شود.

کلیدواژه‌ها: اغتشاشات، نوجوان، باورهای دینی

یکی از مسائل بسیار مهم در تمام جوامع مسئله امنیت یک کشور است مهم‌ترین مشکل وقتی برای یک کشور به وجود می‌آید که در فضای عمومی جامعه مردم احساس امنیت نکنند و از جمله عواملی که در امنیت مردم اختلال ایجاد می‌کند اغتشاشات است.

اغتشاشات به حوادثی گفته می‌شود که در آنها گروهی از افراد به دلیل عواملی چون نارضایتی از شرایط اقتصادی اعتراضات سیاسی یا نارضایتی‌های فرهنگی با اعمالی چون؛ تظاهرات خیابانی، خرابکاری و آسیب به اموال در نظم عمومی اختلال ایجاد می‌کند.

اغتشاشات می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر روی تفکر افراد جامعه چون تغییر دیدگاه‌ها، باورها، عواطف، هیجانات و... داشته باشد. در این میان قشر نوجوان به دلایلی چون پذیرا بودن نسبت به فرایندهای عاطفی و انعطاف‌های اجتماعی در معرض مشاهده یا شنیدن اخبار مربوط به اغتشاشات می‌باشند؛ بنابراین باورهای آنها بیشتر از دیگر افراد جامعه دستخوش تغییرات اعتقادی می‌شود و همچنین ارزش‌های اخلاقی مانند حجاب، عفاف، حیا و.... در بین آنها بی‌ارزش شده و این آسیب روز به روز روند افزایشی پیدا می‌کند بنابراین با توجه به آسیب جدی که اغتشاشات بر روی افراد نوجوان دارد آگاهی دادن به آنها می‌تواند از این آسیب بکاهد. از این رو این مقاله در صدد بررسی نقش اغتشاشات در باورهای دینی نوجوان است.

تاریخچه اغتشاش

برخی بر این باورند که اولین اغتشاشات به زمانی برمی گردد که نهال اسلام تازه به پا شده بود و برخی به خاطر حفظ قدرت و ثروتشان دست به اغتشاش زدند و این زمانی بوده که امام علی (ع) به خلافت ظاهری دست یافته بود و با سه جریان؛ مارقین ناکثین و قاسطین مواجه شد که هر کدام به دلایل حفظ قدرت و ثروت و جایگاهشان در مقابل خط مستقیم عدالت قد علم کنند و گروهی از بهترین یاران پیامبر چون طلحه و زبیر با همراهی عایشه همسر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) از مدینه خارج می شوند تا اهداف نامشروع خود را با شورش و آشوب تحمیل کنند اینجاست که اولین گروه آشوبگر در اسلام به جود می آید.

خط مستقیم عدالت قد علم کنند و گروهی از بهترین یاران پیامبر چون طلحه و زبیر با همراهی عایشه همسر پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) از مدینه خارج می شوند تا اهداف نامشروع خود را با شورش و آشوب تحمیل کنند، اینجاست که اولین گروه آشوبگر در اسلام به جود می آید.

اما از آنجا که افراد زورمند و قدرت طلب مانند فرعون ها و نمرودها اهداف انبیا را مزاحم خود می دیدند در برابر آنها ایستاده و جزو محو دین و آیین یکتاپرستی راضی نبودند در مقابل اهداف انبیا ایستادگی کردند و هرج و مرج راه انداختند تا به اهداف شوم خود که قدرت طلبی است دست پیدا کنند که در قرآن کریم هم در آیات متعددی به سخن درباره جهاد پرداخته و فرموده سوگند به اسبان دونده در حالی که نفس زنان پیش می رفتند... و حتی در سوره فیل، قریش، کافرون و شمار دیگری از سوره ها به ظلم ها ستم ها و هرج و مرج ها اشاره شده که نشان می دهد از ابتدای پیدایش انسان و تشکیل خانواده گروه ها و قبیله ها بعضی ها برای تصاحب قدرت ثروت و اهداف خودشان مجبور شده اند دست به شورش بزنند.

ویژگی های دوره نوجوانی

دوران نوجوانی و جوانی مهم ترین دوران زندگانی انسان محسوب می شود. در این دوران تحولات عظیمی در درون فرد روی می دهد. او در مرز بلوغ و نوجوانی از طفیلی بودن می رنجد و می خواهد به خود متکی گردد؛ نیروی عاطفی در او افزایش می یابد و در عالم دوستی، افراد را عاشقانه دوست دارد و در عالم قهر و نزاع، تا مرز انتقام پیش می رود.

در این سنین، افراط و تندروری، غرور، خودشناسی، تردید، اضطراب، خیالات، تهور، استدلال قوی و هوش در بالاترین درجه خود قرار دارد و استعدادها به اوج می‌رسد. از این رو، فرصت یک فرصت طلایی است؛ گو اینکه ترقی انسان در این سن شکل می‌گیرد و انحطاط و سقوط نیز در همین سن به وقوع خواهد پیوست.

نوجوان و جوانی که در یک خانواده نابسامان و محیطی آمیخته با اختلافات خانوادگی پرورش یافته، به سختی در مدرسه قابل تربیت خواهد بود. اگر والدین بیش از آنچه که به نیازهای مادی فرزندان اهمیت می‌دهند به جنبه‌های روحی آنان می‌پرداختند، مشکلات کمتری به بار می‌آمد و بزهکاری‌ها کاهش می‌یافت. بیشتر کودکان بزهکار، از حاکمیت نداشتن عاطفه در روابط خانوادگی و کمبود محبت گلایه داشته و رنج می‌برند. (موحدنیا، ۱۳۷۹، ص ۳۵ - ۳۶)

شرایط حاکم بر این دوران بیانگر این است که نوجوان و جوان احتیاج به آرامش روانی بیشتر و ارتباط صمیمانه و دوستانه دارد. به عبارت دیگر، او همدم و مونس می‌طلبد که وجودش را درک کند و همچون او، طعم ناخوشایند انتقاد، تهدید، تحقیر و روابط آمرانه را چشیده باشد. کسی را می‌خواهد که به دور از روابط آمرانه، حاکمانه و ناصحانه، با او دوستانه و صمیمانه سخن بگوید و دیگران وجودش را به گونه‌ای که هست درک کنند. (محمدی ری‌شهری، ۱۳۸۴، ص ۲۹۰)

انواع اغتشاش

اغتشاشات می‌توانند در اشکال مختلف رخ دهند که هر کدام نشان دهنده پیچیدگی‌های اجتماعی، سیاسی، و اقتصادی گوناگونی هستند.

اینک شرح مختصری از انواع متداول اغتشاشات

دین و ارائه کارکردهای درست آن به مردم؛ تأثیر بسزایی بر سلامت روانی، کاهش علائم بیماری و ناراحتی دارد.

اگر دین به درستی به نوجوانان معرفی نشود، باعث تضعیف باورهای دینی و اعتقادی آنان و عاملی است که باعث دین‌گریزی نوجوانان می‌شود.

اولویت‌های تربیت اسلامی

ایشان می‌گویند: در نظر گرفتن تفاوت و خصوصیات فردی و همچنین اقتضائات سنی نیز در این راه بسیار مهم است. والدین باید با کسب آگاهی از ویژگی‌های هر مرحله از رشد، اصول تربیتی متناسب جهت تقویت باورهای دینی را لحاظ کرده، از هرگونه افراط و تفریط در زمینه تربیت دینی که سبب آسیب به باورها و اعتقادات و شخصیت فرد خواهد شد، بپرهیزند. در این راه، سهل‌انگاری و سخت‌گیری غیرمنطقی نیز آسیب‌های جبران‌ناپذیری در باورهای دینی دارد. والدینی که به باورهای دینی نوجوانان اهتمامی ندارند، از نظر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) منفور هستند؛ چنان‌که در روایتی نقل شده در جامع الاخبار آمده است رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) بعضی کودکان را دید و فرمود: «وای به فرزندان آخرالزمان، به دلیل بی‌توجهی و روش ناپسند پدرانشان! عرض شد: ای رسول خدا! از پدران مشرک آن‌ها؟ فرمودند: نه، بلکه از پدران مسلمان آنان که هیچ‌یک از واجبات احکام دینی را به فرزندان خود نمی‌آموزند و هرگاه فرزندان در صدد تعلیم مسائل دینی باشند، آنان را از این امر باز می‌دارند و به ناچیزی از امور مادی درباره آنان قانع هستند. من از این قبیل مردم بری و بیزارم و آنان نیز از من بیزارند».

پژوهشگر مؤسسه آموزش عالی حوزوی حضرت آمنه (سلام الله علیها) تصریح می‌کند: ناهمگونی قول و فعل در امور دینی خانواده نیز به تربیت دینی فرزندان آسیب فراوانی وارد می‌کند، چرا که فرزند با الگوبرداری از رفتارهای والدین بسیاری از آداب دینی و معاشرت را می‌آموزد. اگر والدین در نماز پایبندی نداشته باشند، فرزند نیز بدان اهمیت نمی‌دهد. قرآن کریم در نکوهش چنینی رفتاری در آیات ۲ و ۳ سوره صف می‌فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چرا سخنی می‌گویید که عمل نمی‌کنید، نزد خدا بسیار موجب خشم است سخنی بگویید که عمل نمی‌کنید».

اگر نوجوانان شاهد این ناهمگونی والدین باشند، باورها و اعتقادات دینی آنان تضعیف شده و سخنان والدین اثر ندارد؛ یعنی اگر والدین فرزند خود را به راست‌گویی سفارش کنند، درحالی‌که خود دروغ بگویند، این رویکرد سبب عدم اعتماد نوجوانان در دیگر مؤلفه‌ها و آموزه‌ها نسبت به والدین می‌شود.

تربیت اجتماعی نوجوان

خانم ایزانلو تصریح می‌کند: سرآغاز تربیت، به‌ویژه تربیت دینی در تثبیت و تقویت باورها و اعتقادات دینی را باید سال‌ها پیش از تولد فرزند در نظر گرفت و والدین با مؤدب ساختن خود به آداب و تعالیم دین، فرزندان را در پیمودن این راه پر فراز و نشیب یاری دهند. این مهم حاصل نخواهد شد مگر با صبر و استقامت، همراهی و همگامی والدین با یکدیگر، رعایت اصول دین و نظارت شایسته و متناسب با حالات و شرایط سنی و روحی فرزندان. بدون شک، آنچه ناملایمات و سختی‌های این راه جانکاه را گوارا می‌سازد، مصونیت فرزندان از هر نوع آسیب اخلاقی و مقاومت در برابر انحرافات و تربیت فرزند صالح است که این امر والدین موجب تقویت و تثبیت باورها و اعتقادات در نوجوانان می‌شود. (روزنامه قدس)

تأثیر ناآرامی در جامعه بر انحراف نوجوانان

گروه همسالان و دوستان الگوهای مورد قبول یک فرد در شیوه گفتار، کردار، رفتار و منش هستند. فرد برای اینکه مقبول جمع دوستان و همسالان افتد و با آنان ارتباط و معاشرت داشته باشد، ناگزیر از پذیرش هنجارها و ارزش‌های آنان است. در غیر این صورت، از آن جمع طرد می‌شود. از این رو، به شدت متأثر از آن گروه می‌گردد، تا حدی که اگر بنا باشد در رفتار فرد تغییری ایجاد شود یا باید هنجارها و ارزش‌های آن جمع را تغییر داد یا ارتباط فرد را با آن گروه قطع کرد. تأثیر گروه همسالان، هم‌فکران، همکاران و دوستان در رشد شخصیت افراد کمتر از تأثیر خانواده نیست؛ چرا که فرد پس از خانواده، منحصرأً زیر نفوذ گروه قرار می‌گیرد. بدین روی، اگر فردی با گروهی از معتادان رابطه برقرار کند و با آنان دوست شود، به تدریج تحت تأثیر رفتار آنان قرار می‌گیرد و معتاد می‌شود؛ چون از سویی، ملاک پذیرش و قبول فرد توسط یک گروه و جمع، پذیرفتن فرهنگ آن‌هاست و از سوی دیگر، معتادان هم علاقه‌مندند که مواد مخدر را به طور دسته‌جمعی استعمال کنند که هم در موقع استعمال مصاحبی داشته باشند و هم از شدت فشار سرزنش اجتماع بر خود بکاهند. از این رو، معتادان علاقه‌مندند که دوستان و همسالان خود را به جرگه اعتیادشان بکشانند.

در این صورت، اگر نوجوانی از تعلیم و تربیت مقدّماتی و صحیح خانوادگی محروم باشد و خانواده‌اش او را از مضرات اعتیاد مطلع نکرده باشند و در محیط اعتیاد زندگی کند و با دوستان معتاد نیز سر و کار داشته باشد، احتمال اینکه معتاد شود زیاد است. (دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، بی تا، ص ۵)

همین فرایند تأثیر گروه بر فرد در سایر انواع بزهکاری به غیر از اعتیاد نیز صادق است.

به همین صورت، نوجوانانی که متأثر از دوستان در اغتشاشات همراهی می‌کنند، به نوعی تحت تأثیر اخلاق این گروه قرار می‌گیرند و دچار انحراف و تنزل اخلاقی می‌شوند.

ساترلند در نظریه «انتقال فرهنگی کج‌روی» خود بر این نکته مهم تأکید می‌کند که رفتار انحرافی همانند سایر رفتارهای اجتماعی، از طریق معاشرت با دیگران - یعنی منحرفان و دوستان ناباب - آموخته می‌شود و همان گونه که هم‌نویان از طریق همین ارتباط با افراد سازگار، هنجارها و ارزش‌های فرهنگی آن گروه و جامعه را پذیرفته، خود را با آن انطباق می‌دهند،

افراد در ارتباط با دوستان ناباب و هنجارشکن، به سمت و سوی نا هم‌نوایی سوق داده می‌شوند. (سخاوت، ۱۳۷۶)

این نظریه تأکید می‌کند که فرد منحرف تنها با هنجارشکنان، و فرد هم‌نوا تنها با افراد سازگار ارتباط ندارد، بلکه هر انسانی با هر دو دسته این افراد سر و کار دارد. (فولادی، ۱۳۸۴، ص ۳۵)

نتیجه‌گیری

اغتشاشات، با تمام پیامدهای منفی‌اش، می‌تواند بستری برای بازنگری ارزش‌ها و باورهای دینی نوجوانان فراهم کند. وظیفه خانواده و جامعه، ایجاد محیطی امن و آگاهانه برای هدایت نوجوانان است تا در این مسیر بهترین تصمیم‌ها را بگیرند.

۱. دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، جامعه‌شناسی روش‌های درمان گروهی، بی‌جا، بی‌تا.
۲. سخاوت، جعفر، جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی، چاپ چهارم، تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۶.
۳. صادقی، فاطمه، «تأثیرات مذهبی بر ناآرامی‌های اجتماعی»، مجله مطالعات دینی، بی‌تا.
۴. فعالی، محمد تقی، «باورهای دینی و تأثیر آن بر رفتار اجتماعی»، بی‌جا: انتشارات دانشگاهی، ۱۳۹۵.
۵. فولادی، محمد، مجله معرفت، شماره چهارم، ۱۳۸۴.
۶. محدث، حسن، «اغتشاشات قومی و نژادی: علل و پیامدها»، مجله مطالعات اجتماعی، بی‌تا.
۷. محقق، مهدی، «تحلیل اقتصادی ناآرامی‌های اجتماعی»، مجله اقتصاد و جامعه، بی‌تا.
۸. محقق، مهدی، «نقش نارضایتی‌های اجتماعی در بروز اغتشاشات»، مجله جامعه‌شناسی ایران، بی‌تا.
۹. محمدی ری‌شهری، محمد، منتخب میزان الحکمه، ترجمه حمیدرضا شیخی، چ سوم، قم: دارالحديث، ۱۳۸۴.
۱۰. موحدنیا، فریدون، علل گرایش نسل جوان امروز به فرهنگ بیگانه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۷۹.
۱۱. ولایتی، علی اکبر، «تحلیل اجتماعی و سیاسی اغتشاشات»، بی‌تا.